

מו. תלמידי הרמ"ק בחו"ל

מתלמידי הרמ"ק בחוץ לארץ, מפי ספריו, הוא בעל שפע טל, רוב דבריו בנויים על חכמת הרמ"ק קצג, וביחוד בענין הנשמה חלק אלוה ממעל קצד.

קראתי בשם קרית ארבע את החבור הזה, על שם ארבעה מפרשים, הרמ"ק, הרי"א, הרח"ו, והרב אברהם גלאנטי. ונחלק לג' חלקים, החלק הב' נקרא אור החמה, ועדפס כל הספר בשם אור החמה.

ר' שמואל גאליקו, בס' עסיס רמונים, קיצור הפרדס לרמ"ק, בשם הגדולים, ע. עסיס רמונים, תלמיד רבנו הרמ"ק. וכן באוצר הספרים, ע. עסיס רמונים, קיצור ס' פרדס רמונים לרבו הרמ"ק, וכן הורווצקי, המסתורין בישראל, רמ"ק עמ' 70. אך בשום מקום אינו קורא את רמ"ק, מורי, ובכמה מקומות חולק עליו, כמו, שער כג, ערכי הכנויים, פ"א, אכתריאל, לדברי ר' משה במלכות, ולנו בבריאה, אומנת, לדברי ר' משה במלכות, ולנו בבינה, ופי"ח, צמר לבן, בחסד לר"מ, ולנו בכתר, ועוד במקומות רבים.

קצג. ס' שפע טל, לר' שבתי שעפטיל, בן עקיבא הלוי, הורוויץ, רופא מפראג, נולד שכ"ה, נפטר שע"ט. דפו"ר הענוי שע"ב 2° ופ"ר, לבוב 4° ופ"ר. על השער, רוב דבריו בנויים על אדני פז חכמת קדוש ה' הגאון מהר"מ קורדיווירו נפרדסו. והוא פירוש לאגרת הטעמים. ובסוף ההקדמה בן מאה שנה, מורי ורבותי הרמב"ם ורבנו משה קורדיווירו זצ"ל, אשר עליהם נוכל לאמר, ממש עד משה לא קם כמשה, זה בפלוסופיא אלהית וזה בקבלה אלהית, וכו' וזיכו את הרבים, ולרמב"ם ז"ל ולרמ"ק ז"ל יעלה לרצון כי עשיתי לי סליח משלהם ועטרה מאור עטרותיהם, בסוד חלוקת דרבנן ולבושי אור.

קצד. שם, בראש הקדמה בן מאה שנה ידוע, שהנשמות של אומה ישראלית, הם חלק אלוה ממעל, ואח"כ כמה פעמים, שהנשמה היא חלק אלוה ממעל, ובהגהה, אל תתמה על זה, שהרי גדול מזו כתב מורי ורבי רמ"ק בפרדס הקודש שלו, בשער היכלות פי"ג, וכו'. ונשתוממו על זה תלמידיו במכתב אליו, כאלו ח"ו האלקות מתחלק לכמה חלקים. וכתשובה על זה תיבר ספר בשם, נשמת שבתי הלוי, פראג שלו"ם, ירושלים, וקראקא תרנ"ח. ושם שער ד, בירור דעתו של המחבר, עלה בדעתכם לפרש, שתהיה הנשמה חלק ממש מא"ס ח"ו, חלילה לי, אלא הנשמה היא חלק מהספירות האצילות מאמתתו, אבל לא חלק מהא"ס. ור' מנשה בן ישראל, בס' נשמת חיים, אמשטרדם תי"ב ופ"ר, הקדמה, הנשמה הסהורה חלק אדם מאל. ומאמר א פ"ה, שהנשמות חלק אלוה ממעל. אך מאמר שני פ"ט, מבאר שהנשמות הן חלק אלוה ממעל, אבל לא כמו שהבינו קצת מן החכמים, חלק מעצמותו ית', וכן כתב הרב בעל השפע טל בהקדמה, ובהגהה, שגדול מזה כתב מורי ורבי רמ"ק בפרדס שלו, בשער ההיכלות. ואין ראוי לכל בר ישראל לאומרם, כל שכן להעלותם על ספר, ואל תאמין בו, במה שייחס הדעת הזה להחכם קורדיווירו, אבל הוא לא כן ידמה, אבל כונתו, שהנשמה באה לגוף כלולה מן העליונים.

אמנם מפורש בפרדס, בראש שער לב, שכבר נתבאר בשער הקודם, שהאדם הוא חלק אלוה ממעל. ובס' אור נערב, ח"א סוף פ"ג, נשמתי חלק אלוה ממעל. וראוי אני אל דבר ה'

הרמ"ע מפאנו, הנקרא רבן של כל מקובלי ארצות המערב, גם הוא תלמיד הרמ"ק, מתוך ספריו קצה.

אמנם הרמ"ע מתווכח בין קבלת הרמ"ק, והקבלה האחרונה של האריז"ל קצו.

כאחד ממלאכי השרת. וגם בס' ראשית חכמה, לתלמידו, שער האהבה פ"א, הנפשות רוחניות חלק אלוה ממעל.

וכן ר"מ אלשיך, בס' שושנת העצמים, על שיר השירים, ד"ו שנת אלשיך, דף גא, שנפשותינו חלק אלוה ממעל. וכן בס' רוממות אל, על תהלים, מזמור כט. וכן של"ה, בית חכמה, דף יא, כי הנשמה חלק אלוה ממעל.

גם רמח"ל, חוקר ומקובל, ראש ח"ג, ודעת תבונות, בתחלתו דע שהנשמה חלק אלוה ממעל. וכן תניא לרש"י, ח"א פ"ב.

וכן מוסר הקדוש, למרן הרב זצ"ל, עמ' קמב, חלק אלוה ממעל ונשמת שדי ממרומים. ס' הוזהר, עם באור הסולם, להרי"ל אשלג, ח"א הקדמה, חקירה ג, במה שאמרו המקובלים, כי נשמת אדם חלק אלוה ממעל.

אמנם זה קשור בענין עצמות וכלים.

נר"ן אצילות שלשתן מהספירות, הנשמה אצולה מבינה, והרוח מתפארת, והנפש מהמלכות, ובכתו ית' מתקשרים שלשה הכחות האלה, פרדס שער הנשמה פ"א. לפי זה כיון שהספירות הן עצמות וכלים כאחד, נמצאת הנשמה ג"כ מעצמות, כביכול, חלק אלוה ממעל.

קצה. ר' מנחם עזריה מפאנו, הנקרא גם ר' מנחם עמנואל, נולד ש"ת, וי"א חי תשעים שנה, וא"כ נולד ר"צ. הרי"ל מימון, צפת וחכמיה, פרק י, סיני, שנת תש"ג, עמ' רית, וצ"ב. היה עשיר גדול. נפטר ש"פ, ונתנו סימן ווי דש"ף מדוכתיה. קורא הדורות, ד"ו דף מב. הוא תמך ברמ"ק, ששלח לו ספרו פרדס רמונים, ועוד, ואח"כ כשנפטר שלח רמ"ע אלף זהובים ארומים לאלמנתו, להעתיק לו ס' אור יקר. שם הגדולים, ע. רמ"ע, וע. אור יקר. הקדמת ר' גדליה בן הרמ"ק לס' אור נערב. מצאתי את החכם השלם רמ"ע מפאנו, בכל בית אבי נאמן הוא, אשר אהב לכתוב לו רובי תורותיו, בהם דבק מאד לאהבה, וכבר זכה בס' אור נערב, להגיהו ולהעמידו על מבוגו.

ספריו, ס' עשרה מאמרות, חלק מהם, ד"ו שני, ועוד. ועם פירוש יד יהודה, פפד"מ נח"ת, ועוד, לבוב 1858. ס' יונת אלם, ד"א ת"ח, לבוב 8° 1859 ופ"ר. ס' כנפי יונה, קאריץ תקמ"ו, לפי כתבי האריז"ל. ס' ע"ב ידיעות לרמ"ע, ועוד. שו"ת רמ"ע מפאנו, ד"ו ודפוס דיהרנפורט תקמ"ח. אלפסי זוטא כתי"י, ונדפס על מס' ברכות, הוצ' ר"ג קורנול, ירושלים תרמ"ה. שה"ג, ע. רמ"ע, וע. כנפי יונה. אוצה"ס, ע. כנפי יונה, וע. עשרה מאמרות. קצו. רמ"ע בהקדמה לס' פלח הרמון, יודע כל שער עמי, שכל ימי הייתי מחבב דבריו, בקהל רב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אמת רב מובהק הוא לי מתוך ספרי, משה אמת ותורתו אמת. אמנם כאשר גבהו דרכי הפרדס מן הקמחי, כן גבהו דרכי האריז"ל מדרכי הספ"ר, כי הוא דרש בעולם הבלימה, ששנינו בס' יצירה, והוא מכלל חכמת האמת, שדרכו בה רוב המקובלים אשר היו מלפנינו. אמנם האריז"ל הוא דורש ביסודי האידרא וספרא וצניעותא, שהם עוסקים במתקלא, ובדוגמתו של מעלה. היש"ר דילמידיגו, בס' מצרף לחכמה, רפ' וורשא פ"ב, כמ"ש רבן של כל מקובלי ארצות המערב, הרמ"ע, בהקדמת ס' פלח הרמון.

מז. הקבלה האחרונה הפרצופית

הקבלה האחרונה הפרצופית של האריז"ל, בצפת קצו, יסודה ה' הפרצופים ותקוניהם, הנתונים בספרא דצניעותא, ואדרא רבא ואדרא זוטא, שבס' הוהר קצו, שהמקובלים הראשונים לא גילו ענינם. כי המקובלים הראשונים לא עסקו אלא בעולם התהו, וקבלת האריז"ל בעולם התיקון קצט.

קצו. ר' יצחק לוריא אשכנזי, ב"ר שלמה, נולד בירושלים רצ"ד. נשאר יתום קטן מאביו. אמו הביאה אותו למצרים. שם גדל בבית אחיה, מרדכי פראנסיס, הוכר המכס. בן ט"ו נשא בתו. התבודד שש שנים ביערות, ובא לביתו בשבתות. דיבר רק לשה"ק, אפילו עם אשתו. היה תלמיד של רדב"ז ותלמיד חבר של ר' בצלאל אשכנזי בהלכה, וחיבר שיטה למס' זכחים בחברת רבו ר' בצלאל, וחתום על פסק הלכה עם ר' בצלאל. ובשו"ת מרן הב"י, בס' אבקת רוכל, סי' קלו, שאלה ששאל המקובל האריז"ל בדיני ממונות. בא לצפת בשנת ש"ל. שם נפטר כיום ה' אב של"ב, בן ל"ח. שם הגדולים, ע. סי' שלב, האריז"ל, וע. רח"ו.

לפי קורא הדורות, ד"ר עמ' מ"מא, האריז"ל נפטר בן ל"ח בשנת של"ג. ובס' החזיונות לרח"ו, ירושלים כתר"ו, הקדמת ר' משה ויטאל, נכדו, נפטר האריז"ל כח אב של"ב. אמנם בס' החזיונות, מהדורת ד"ר אשכנזי, הוצ' מוסד הרב קוק, עמ' קצ, האריז"ל נפטר ה' אב של"ב. וכן קבוע בארץ ישראל, ה' אב יום האזכרה של האריז"ל.

ר"ת האריז"ל, י"מ האלהי רבי יצחק. וי"מ האשכנזי רבי יצחק. ד"ר צינברג, תולדות ספרות ישראל, כרך שלישי, פ"ד האריז"ל ותלמידיו.

ד"ר ש. א. הקרדצקי, המסתורין בישראל, עמ' 114, האריז"ל הקדוש, אריז"ל ר"ת ר' יצחק אשכנזי, נולד בירושלם, רצ"ד. נתיתם בן שמנה. היה אוכל מעט, מעשבי השדה, (שו"ע האריז"ל, עמ' ק). השתדל לגור בבית שחלונותיו פתוחים לשמים. מעולם לא כעס, ועוד. היתה לו בת בצפת, רצה לתת אותה לאשה לעזר נפלא בן י"ג, וחזר בו, (אגרת נוספת לר' שלומל, מצפת, בקובץ על יד, ירושלים, ת"ש, עמ' קכת). ושידך אותה עם בן מהר"י קארו. אגרת ר' שלומל, בנובלות חכמה, דף מז.

גם בן קטן היה לו, שהלך לגלח שערותיו במירון בל"ג בעומר. פרי עץ חיים, שער ספירת העומר, פ"ו. שו"ע האריז"ל, כוונת עומר.

קצו. עיין לעיל, עמ' קמו, ס"ח, ספר הזוהר, הערה כו.

קצט. עץ חיים, הקדמה, סוף, להאריז"ל. הרמב"ן וחבריו, לא הזכירו רק י' ספירות, ולא גילו עניני פרצוף כלל. פרי עץ חיים, הקדמה שניה, מר' שמעון אשכנזי, מפי האריז"ל, שמקובלים ראשונים לא דברו אלא בומן התהו, אבל קבלתו היא אחר התיקון, נמצא שמה שהיה יותר נעלם מהראשונים הוא אדרא רבא ואדרא זוטא.

בס' עמק המלך, לר' נפתלי הירץ, הקדמה שניה, דף ה, רמ"ק ור"י קארו לא יכלו להשיג יותר אלא לימוד עשר ספירות של עולם התהו לבד, עד יקום המחוקק הגדול האריז"ל, ממנו התחילו לצמות ניצוצי נשמות עולם התיקון. וזהו בודאי סימן הגאולה. וכן בס' ויקהל משה, לר' משה מפראג, הקדמה, וזהו בודאי סימן לגאולה, שמתחיל להתנוצץ אור עולם התיקון, עולם הפרצופין, מה שהיה מקודם בהסתר פנים. אמנם רמ"ק עסק גם בפרצופים, ביחוד בס' אילימה, שהוא מספריו המאוחרים.